

# Panoràmica d'una societat

JOAN TRIADÚ

## NARRATIVA

George Eliot, *Middlemarch*.  
Traducció de Jordi Arbonès.  
COLUMNA. Barcelona, 1995.

**L**a novel·lista anglesa de l'època victoriana George Eliot tingué una primera traducció al català fa prop de setanta anys, de la mà de Josep Carner, quan el poeta dirigia l'Editorial Catalana, una de les iniciatives de la política cultural de Prat de la Riba. L'obra escollida fou la novel·la breu *Silas Marner*, la més mítica i per tant, poètica de l'autora. A part la reedició fa una dotzena d'anys (Edicions 62, *MOLU*) d'aquesta excel·lent traducció carneriana, la gran novel·lista anglesa desapareix de les nostres traduccions, que jo sàpiga, fins que arriba, amb la versió completa i acurada de *Middlemarch*, la incorporació al català, de la seva novel·la més important, per la qual fou comparada en certs aspectes amb Tolstoi, amb l'afegit, no pas negligible, de l'humor.

## GRAN NOVEL·LA DEL XIX

Es tracta, sense exageració, d'una de les grans novel·les del segle XIX, el segle de la novel·la. Pels volts dels anys de la redacció de *Middlemarch* i de la seva publicació havien aparegut *Guerra i pau*, *Crim i càstig*, *L'educació sentimental*, *L'idiota*, *Erewhon* i el primer volum dels *Rougon-Macquart*. Hi ha raons plausibles per explicar que la novel·la major de George Eliot no hagi tingut ni tinguí l'anomenada de les esmentades ni de tot d'altres de la mateixa època, malgrat que en superi més de quatre en amplitud i en profunditat i que no vagin desencaminats els crítics que situen Thomas Hardy i Henry James, als seus inicis, en la línia de l'obra de George Eliot. El seu estil narratiu és calmos i la narració, sense evitar les convencions de la novel·la del seu temps (¿com ho hauria pogut fer-ho en ple classicisme del gènere i per quina raó?), funciona amb una seguretat que gairebé aclapara.

## PREPARACIÓ INTEL·LECTUAL

Tot ve d'una preparació intel·lectual força considerable de caire filosòfic i teològic, a la qual Eliot servia amb absoluta devoció i es complaia a demostrar-ho. El lector no es pot escapar de veure com l'autora es complau a exhibir la seva cultura, fet que obliga que, com en aquesta edició catalana, proliferin les notes al peu de pàgina sobre tota mena de noms i de referències a què alludeix el text. Tot plegat condueix més a fer-nos

pensar que no a fer-nos sentir.

Avanço aquestes explicacions, amb l'afegit d'una de molt vaga final: George Eliot no es beneficia del do de la genialitat; d'aquells recursos que proporciona una mena d'estat de gràcia que en realitat és obra del retrobament, potser fugaç, amb algun món perdut que s'esperava a l'aguait, molt fidel, entre la intuïció i el mesuratge.

Si Virginia Woolf veia en *Middlemarch* una novel·la anglesa de les novel·les angleses escrites per als adults, venia a dir, potser sense voler-ho, que no era el *Pickwick* ni *Cims borrascosos*. És tanmateix, com he dit i ho repeteixo expressament per tal d'evitar equívocs, una gran novel·la.

Perquè val la pena de recordar que una de les condicions bàsiques del gènere novel·la és de tenir una extensió confortable. Per aquesta raó no trobo prou justificades les queixes formulades a l'exigència d'una bona extensió que figura a les bases dels premis de novel·la. És una exigència que provoca esgarifances en veure que Gerard de Nerval o Txékhov, malgrat *Silvia* o *Una caceria dramàtica*, no haurien pogut aspirar, tanmateix, al Sant Jordi.

Però és que de novel·listes, malgrat llur altíssima qualitat com

a narradors, no n'eren. Ni tampoc els nostres Ruyra i Espriu, tot i els valors d'*El rem de trenta-quatre* i de *Laia*. Sí que ho eren, en canvi, Puig i Ferrer i Xavier Benguerel, i ho és Miquel de Palol (quant a Mercè Rodoreda, ho era sobretot per *Mirall trencat*, mentre que *La plaça del Diamant*, més inspirada que construïda, es beneficia del do de la genialitat).

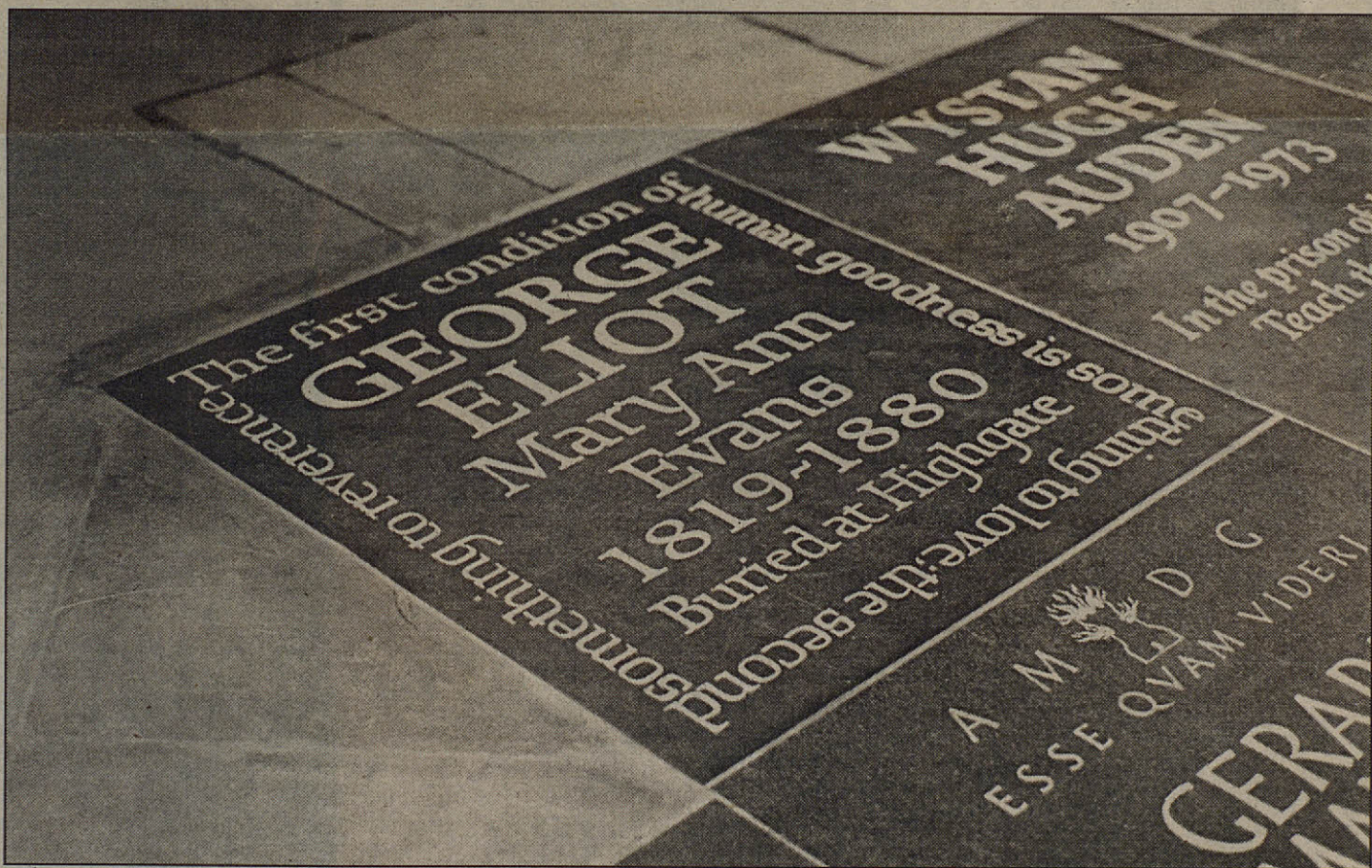
George Eliot imagina un món que té al davant; del qual s'ha separat per voluntat pròpia i el presenta intacte a la consideració del lector del seu temps i, en bona part, del mateix medi. Per tant, com que la coneixença era mútua -autora i lectors, amb inclusió de la crítica- hi havia una exigència de versemblança i d'idealització mínima, i l'extensió esdevenia necessària per donar una transcrip-

ció literària fiable de la realitat.

Abans d'arribar a la plenitud del seu art narratiu amb aquesta novel·la que podríem qualificar de balzaquiana a l'anglesa, George Eliot havia hagut de fer, prop dels cinquanta anys, el pas de la filosofia i els assaigs crítics a la narrativa i d'aquesta, basada primer en narracions breus, a la novel·la d'extensió i ambició normals a la seva època. Ho aconseguí amb l'excel·lent novel·la *Adam Bede*, publicada quan tenia quaranta anys.

## LA MÉS POPULAR

Poc després, ja llançada, vingué *El molí del Floss*, la que fou més popular de les seves obres i que encara avui és la més coneguda, potser pel model poètic que reflecteix, amb un final melodra-



LA TOMBA DE L'ESCRITORA, AL POET'S CORNER DE L'ABADIA DE WESTMINSTER

màtic. Hi ha també la infantesa de Mary Ann Evans (el seu nom veritable), al costat del seu germà, a la contrada natal de Warwickshire, llocs on al capdavant torna amb *Middlemarch*, nom d'una població rural i centre d'una robusta i activa vida provinciana, en la qual el diner en la seva forma més tangible, les propietats, domina les relacions socials; fins al punt que la novel·la es podria titular com la de Zola, *L'argent*, si treiem d'aquesta, cosa que no li faria cap mal, la filosofia determinista del naturalisme. Perquè *Middlemarch*, diguem-ho d'un cop, s'acaba raonablement bé, és a dir, sense forçar més del compte les situacions.

Però això no treu que els personatges tinguin entitat i caràcter propis, sobretot perquè hi ha entremig, parlant per ells i d'ells,



GEORGE ELIOT VA SABER FER UNA ANÀLISI ADMIRABLE DE CARÀCTERS I SITUACIONS

l'autora, al capdavant, el personatge més important. Entre altres coses per la seva superioritat i el seu distanciament, en el temps, -l'acció se situa quaranta anys abans de la redacció i quan "les senyoretes de la ruralia (...) llegien molt poca literatura francesa posterior a Racine i els periòdics no havien projectat encara la seva magnífica il·luminació actual sobre els escàndols de la vida quotidiana" (p. 426); mentre que George Eliot sabia grec, llatí, hebreu, francès, alemany i italià. Tanmateix, Dorothea, el personatge central, presentada com una santa Teresa fora del segle que li corresponia, se sabia de memòria passatges dels *Pensaments* de Pascal. Aquesta noia, que "no era fredament intel·ligent ni indirectament satírica, sinó adorable-

ment senzilla i plena de sentiment", esdevé, per la via d'un matrimoni, "un àngel enganyat", segons pensa i creu, el seu enamorat i redemptor apassionat, amb mots que l'autora, que l'ha escollit per *alter ego* de la protagonista, transcriu, mentre li fa gruar fins a la desesperació l'assoliment dels seus anhels.

Però la novel·la, tot i l'anàlisi admirable dels caràcters i el control gairebé perfecte de les situacions dramàtiques i còmiques, és panoràmica, satírica ("El senyor Vincy feia tan poc la seva voluntat com un primer ministre" p. 340) i un quadre inoblidable de la vida anglesa del primer terç del segle XIX, amb la sensibilitat dels problemes de l'existència i l'abast de la seva reflexió propis de temps molt posteriors.